

Miljødirektoratet (via Statsforvalteren i Troms og Finnmark)

Tana, 26.03.2021

Dette brevet sendes på vegne av Naturvernforbundet Finnmark, Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) Finnmark, 4H Finnmark, DNT Sør-Varanger turlag, DNT Alta og Omegn turlag, og Norsk Ornitologisk Forening avd. Finnmark.

Klage på vedtak- Tillatelse til forurensende virksomhet - lokalitet 13865 Spergittklubben i Sør-Varanger kommune- Statsforvalteren ref. 2019/5312

Forum for natur og friluftsliv i Finnmark (FNF Finnmark) viser til brev fra Fylkesmannen i Troms og Finnmark (ref. 2019/5312) med melding om følgende vedtak:

Lerøy Aurora AS får tillatelse, i samsvar med lov om vern mot forurensninger og om avfall av 13. mars 1981 nr. 6 (forurensningsloven) §§ 11,16 og 18 til utslipp til vann og luft fra oppdretts-lokaliteten 13865 Spergittklubben i Sør-Varanger kommune. Maksimal tillatt biomasse på lokaliteten er 5400 tonn. Vilkår for tillatelsen er gitt i vedlegget. Det er satt krav om miljø-undersøkelser i samsvar med Norsk Standard NS9410:2016.

FNF Finnmark påklager med dette vedtaket.

FNF Finnmarks merknader

1) Høringsfrist midt i fellesferie

Oppdrettsnæringen er en av de største kildene til konflikt når det gjelder bruk av kystområder: fratakelse av allment areal til privat bruk, avrenning av næringsstoffer og kjemikalier som har potensielt svært negative konsekvenser på marine organismer (inkludert viktige arter for både allmenhet og fiskerinæringen), bruk av nøkkelarter fra det marine økosystem til fôr, landskapsforurensning, påvirkninger på anadromfiskebestander fra nær og fjerntliggende vassdrag med innblanding av rømt oppdrettslaks og spredning av parasitter og sykdommer, og alt kombinert med en elendig dyrevelferd. Varangerfjorden fra Vardø til Grense Jakobselv har intet mindre enn 20 registrerte anadromvassdrag hvorav tre er nasjonale laksevassdrag. Karpelva i Jarfjord er den eneste av de 11 vurderte vassdragene etter gytebestandsmål, som har en gytebestand av laks med tilstand lavere enn god eller svært god. Varangerfjorden er en av de mest verdifulle og spektakulære områder i landet for sjøfugler og tiltrekker seg ornitologer fra hele verden. Fjorden ligger i et kryss der østlige og vestlige fuglearter møtes og utnytter den svært rike mattilgangen som er der, i form av blant annet havsil og lodder. Stellerand, praktærflugl, hvitkinngås, sædgås, storlom, lomvi, laksand, krykkje, havelle er noen få av mange fuglearter som bruker Varangerfjord som livsgrunnlag. Bare i Jarfjord er det ikke mindre enn seks hekkelokaliteter for krykkje, en viktig rasteplass for stökkender og et overvintringsområde for havelle.

Vi nevner dette for å understreke hvor høyt konfliktnivået ligger og hvor viktig en tilfredsstillende demokratisk prosess hadde vært, i form av en anstendig høringsperiode. Dette mener vi absolutt ikke har vært til stede når høringsfristen landet 24. juli 2021, midt i fellesferien. I vår uttalelse datert 02.07.2021 har vi etterspurt en utsettelse av høringsfristen uten å ha blitt hørt. Det er også svært urovekkende at en annen søknad fra samme selskap, Lerøy Aurora AS, ang. tillatelse til akvakultur på lokalitet Kasterholmen (også i Sør-Varanger kommune) ble lagt frem med høringsfrist midt i fellesferien (den 15.07.2021). Også her har FNF etterspurt utsettelse, uten å nå frem.

Forvaltningsloven setter ingen bestemt frist, men det kommer frem av NOU rapport 2019: 5 *Ny forvaltningslov — Lov om saksbehandlingen i offentlig forvaltning (forvaltningsloven)- «Selv om det kan by på betenkeligheter å sette en kortere normalfrist i loven enn tre måneder som etter utredningsinstruksen, er utvalget blitt stående ved å foreslå en normalfrist på (minst) to måneder ved høring av forskrifter, se utk. §§ 88 annet ledd. Da er det viktig at denne høringsfristen ikke blir spist opp av ferier».*

Vi er klar over at de fleste nevnte påvirkninger og kilder til konflikt, samt kritikken mot saksbehandlingen av høringsfristen ikke direkte inngår i vedtaket om utslippstillatelse fra Statsforvalteren. Allikevel er det viktig å understreke disse forholdene ettersom prosessen har ført til færre innspill, også innspill om utslippseffektene. Disse manglende innspillene kunne ha bidratt til et annet vedtak.

2) Effektene av utslipp på villfisk og fritidsfiske

Det er beklagelig at vedtaket ikke ivaretar den betydelige interessen for fritidsfiske i Jarfjord. Vi har mottatt informasjon fra flere fritidsfiskere i Sør-Varanger på at kvaliteten på fisk i Jarfjord, også langt fra anleggene, er sterkt påvirket av utslipp fra de eksisterende oppdrettslokalitetene når disse er i drift: uvanlig høyt fettinnhold, løst fiskekjøtt, kombinert med en lukt av pellets. Fritidsfiske i Jarfjord er både viktig for friluftsliv og som lokal næringskilde. Det finnes lite kartlagt informasjon om viktigheten av et område for fritidsfiske i sjøen, noe som fører til at aktiviteten som regel faller utenfor vurderingsgrunnlag for vedtekter. Det bør vektlegges at i Jarfjord og Sør-Varanger generelt, har fiske til eget livsopphold sterke tradisjoner. En økning av utslipp, etter økning av den maksimale tillatte biomassen, vil føre til enda dårligere tilstand for fisk, og vil utvilsomt gå utover livskvaliteten for mange beboere i området.

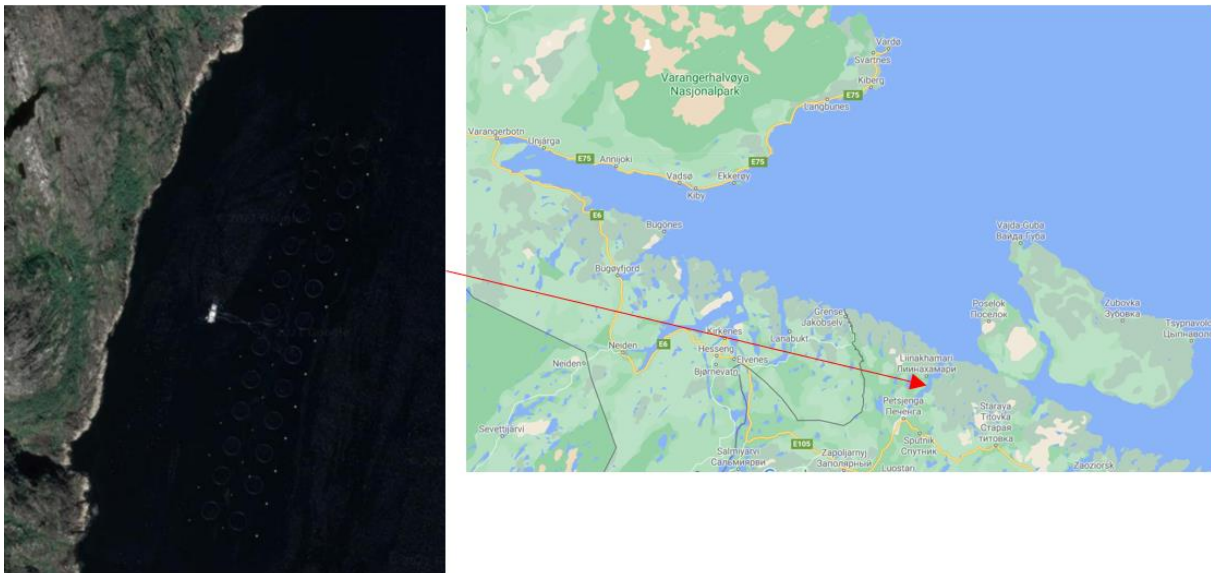
Til tross for de tiltakene nevnt i søknaden for å begrense utspill av fôr, kan en ikke utelukke at, ved den biomassen det søkes om, en betydelig mengde fôr går til spille og blir tatt av villfisk. Ift. avføring fra oppdrettsfisk mangler det begrensende tiltak mot spredning i miljø, og vil også bli en del av villfiskens næringsinntak med følgende negative effekter for villfisk og fiskere.

3) Samlet belastning fra både oppdrettsnæring og andre forurensende kilder

I vurdering av miljøbelastning av utslipp fra oppdrett, savner vi en samlet vurdering av belastning fra oppdrettsnæring for Varangerfjorden som helhet. I Jarfjord hadde det vært særlig relevant å inkludere utslipp fra biomassen i oppdrettsanleggene på Russisk side av Varangerfjord i en samlet vurdering. Eksempelvis i Pechenskiy Zaliv (fjorden utenfor Petsjenga) kan man anta (ut ifra satellittbilder, figur 1) en ganske omfattende biomasse av oppdrettsfisk, kombinert med de norske utslippene vil kunne påvirke Varangerfjorden negativt i sin helhet. Dette kan høres ut som et overdrevet innspill med tanke på størrelse av vannmassene, men om man ser på økologisk tilstand av Varangerfjorden-Ytre Norsk-Finsk og Bøkfjord-ytre (Vannforekomst ID. 0424020100-21-C og 0424030500-3-C), ser man at status er moderat både for nitrat/nitritt og totalfosfor noe som fører til at disse vannforekomstene har en risiko for å ikke oppnå miljømålene etter vannforskriften. Det er trolig ingen andre kilder til næringsalter som fører til moderat tilstand i disse vannforekomstene enn de samlede utslippene fra oppdrettsnæringen. Én kunne pekt mot Kirkenes by som en potensiell kilde til næringsalter og årsak til forverret miljøtilstand. Dette er svært lite trolig ettersom byen, siden 2012, har et moderne avløpssystem med en renseanlegg 10 000 PE. Noe som kan bekreftes av den svært gode tilstanden for kvalitetselement totalfosfor (0,7725 µg/l) målt rett utenfor byen i Bøkfjorden-midtre (0424030500-5-C). Vi er klar over at den alvorlige næringsaltforurensningen i Varangerfjorden skyldes oppdrettsnæring både på norsk- og russisk side. Men etter den omfattende fellesdugnaden for å nå vannforvaltningsmiljømålene, og særlig innsatsen fra både kommunene og landbruk for å begrense avrenningen av næringsalter, anser vi det som urimelig at oppdrettsnæringen skal tillates en vekst av utslipp i et fjordområde der den har et tydelig ansvar for den negative tilstanden. En avtale med Russland for å redusere deres produksjon og utslipp kan anses som

et realistisk tiltak, kun hvis Norge tar sin andel i innsatsen og ikke tillater en videre vekst i Varangerfjorden.

I tillegg til kombinerte negative effekter av flere oppdrettsanlegg i et felles område, savner vi en vurdering av den kombinerte effekten av kjemisk utslipp fra oppdrettsanleggene, med kjemisk forurensning fra Nikel. Til tross for nærheten og en trolig høy eksponering av lufttilført forurensning fra smelteverket i Nikel, har vi ikke funnet kjemisk tilstand for Jarfjord i databasene det bør være synliggjort, verken i Vann-nett eller i Vannmiljø. Risiko anses dermed som reel ettersom den nærliggende fjorden, Bøkfjord- ytre (0424030500-3-C), er registrert med for høy konsentrasjon av kvikksølv (usikkerhet om det skyldes gruvedrift i Kirkenes eller lufttilførsel fra Nikel). Om den kjemiske tilstanden i Jarfjord er vurdert uten å ha tatt i betraktning lufttilført forurensning fra Nikel, anser vi det som en kunnskapsmangel som er nødvendig for å vurdere den samlede belastningen, for å kunne fatte et vedtak som vil tillate økte kjemiske utslipp. Et apropos her er at Mattilsynet i sitt vedtak, også har unnlatt å ta i betraktning den potensielt dårlige kjemiske tilstanden forårsaket av utslipp fra Nikel, noe som reiser spørsmål om trygghet rundt matproduksjon i Jarfjorden.

Figur 1. Satellittbilde viser en av flere oppdrettsanlegg på russisksiden av Varangerfjord. Man ser at antall merder er på 24, noe som er en representativ størrelse på russisk side av grensen. Med disse dimensjonene er det en reell fare for at en økning av biomassen ift. den som allerede finnes, vil kunne føre til kombinerte negative virkninger på et større område enn Jarfjord. Kilde: Google maps

4) Strøm og akkumulering av utslipp

Det kommer frem av undersøkelsene, MOM B og særlig MOM C, at området var lite påvirket av eksisterende oppdrettsanlegg og at det nye lokaliteten på bakgrunn av bunntopografien og strømforhold var godt egnet til å ta imot anlegget med produksjonsøkning. Det er beklagelig, tatt i betraktning strømforhold, at en ikke utvider undersøkelsene til å finne områder der prosentandel av nullstrøm er større. Lengre ut der dybden øker eller bakkevier oppstår, vil man finne områder med større andel nullstrøm og en oppsamling av utslipp med negative miljøkonsekvenser. Mye tyder på at slike områder oppstår ved Varanger-Ytre der konsentrasjon av næringssalter er allerede bekreftet høyere enn ved naturlig tilstand.

5) Resultat fra MOM C undersøkelse

Vedtaket om utslippstillatelse baseres i stor grad på resultatene fra MOM C undersøkelsene. Dette særlig ettersom biologiske kvalitetselementer som definerer tilstand for kystvannforekomster er bunndyr og makroalger.

MOM C undersøkelsen fra 2018 ble gjennomført 5 år etter forrige generasjon av fisk på lokaliteten, og MOM C undersøkelsen fra 2020 ble gjennomført da biomassen på lokaliteten var på ca. 1900 tonn (langt unna de omsøkte 5400 tonn). I tillegg var 2020 det første året etter 7 år med produksjon av fisk på anlegget. Allikevel er det, med det beskjedne produksjonsregime allerede tegn til høy belastning av næringsstoffer rundt lokalitet: relativ høye antall opportunistiske og tolerante arter av børstemark, forhøyet mengde organisk karbon ved flere lokaliteter, samt forhøyet nivå av nitrogen.

I rapporten fra Åkerblå- C-undersøkelse NS9410:2016 for Spergittklubben kan man lese at – «Det finnes ikke noe system for klassifisering av tilstand for fosfor og nitrogen». Denne informasjon er feilaktig: i *Veileder 02:2018 Klassifisering av miljøtilstand i vann* side 174-tabell 9.27 finner man tilstandsklassifisering for både total fosfor og totalt nitrogen for kystvannforekomstene. Prøvetaking skal skje i overflatevann, ikke i sedimentprøver.

Vi anser det som oppsiktsvekkende når retningslinjer for vannforvaltning tydelig forklarer at dårligere tilstand enn «god» for ett kvalitetselement er styrende for den totale tilstanden for vannforekomsten. I tillegg skal tilstanden beskyttes mot forringelse. Her har vi 2 kvalitetselementene som har moderat tilstand, en påvirkning som er tydelig, men allikevel tillates det en økning av produksjon og tilsvarende utslipp.

6) Manglende kunnskap om effektene av utslipp av lusemidler

Et gjentagende problem er at ingen undersøkelser, verken MOM B eller MOM C tar hensyn til effekten av lusemidler på planktonisk krepsdyr, det gjelder også for utslippstillatelse ved Spergittklubben. Det finnes ingen selektiv kjemisk behandling mot lakselus *Lepeophtheirus salmonis*. Det vil si at slike behandlinger, enten rett i anlegget eller i brønnbåt som tømmes ut ved en annen kystlokalitet, avliver alle utsatte krepsdyr. Hyppighet av kjemiske lusebehandlinger med eksempelvis deltamethrin eller hydrogenperoksid, vil øke ved en økning av biomassen. Risikoen er desto større i Jarfjord på grunn av fjordens trange geomorfologi.

Planktonisk krepsdyr danner livsgrunnlaget i næringskjeden i kystvannforekomstene. Negative påvirkninger på disse vil kunne merkes på hele fjordens økosystem inkl. fisk- og fugleliv. Hvordan, med dagens kunnskapsnivå om påvirkningen og de potensielt svært negative effektene på økosystemet, kan slike utslipp tillates?

Vår konklusjon

Vi er som regel positivt til flytting av et anlegg til en ny lokalitet, der negative miljøvirkninger og menneskelig konfliktbilder blir redusert. Men når tiltakshaver søker om å kombinere flytting av anlegget med en nærmest dobling av biomassen, virker tiltaket helt mot sin hensikt. At Statsforvalteren i sitt vedtak unnlot å ta i betraktning den åpenbare samlede negative påvirkningen fra oppdrettsnæringen i form av avrenning av næringssalter i Jarfjord, Varangerfjord-Ytre og Bøkfjord-Ytre som årsaken til risiko for å ikke nå miljømålene, samt ser bort fra rådene fra egen seksjon for fisk og vann som fraråder en økning av maksimal tillatt biomasse, fører til at vi anser utslippstillatelsen som ugyldig. Ettersom resultatene fra MOM C undersøkelsene viser en moderat tilstand for flere kvalitetselementer i Jarfjord, bør denne vannforekomsten få oppdatert status med «moderat tilstand» i vann-nett.

Vi håper at Miljødirektoratet pålegger den ansvarlige sektormyndighet å iverksette de nødvendige tiltakene for å identifisere hovedårsaken til næringsforurensning i Jarfjord, Varangerfjord-Ytre og Bøkfjord-Ytre. Ettersom alt peker mot oppdrettsnæringen som forurensningskilde, fraråder vi sterkt at utslippstillatelse gis før miljømålene, «god kjemisk-» og «god økologisk tilstand», er nådd i de tre nevnte vannforekomstene.

Vennlig hilsen

Forum for natur og friluftsliv Finnmark

Pierre Fagard
Vikarierende koordinator
FNF Finnmark

Anne-Karin Daniloff
Styremedlem
Naturvernforbundet Finnmark